

РЕЦЕНЗИИ И АНОТАЦИИ
REVIEWS AND ANNOTATIONS

**ПЛАВАЩИТЕ ПЯСЪЦИ НА МЕДИЙНО-ИНФОРМАЦИОННАТА
СРЕДА: РЕЦЕНЗИЯ ЗА КНИГАТА НА СОНЯ ЦАНКОВА
„МАНИПУЛАЦИЯ, ИНФОРМАЦИЯ ИЛИ... КАКВО?“**

Цветана Георгиева

Университет по библиотекознание и информационни технологии

Резюме: *Рецензията разглежда актуалното и в настоящия политически момент изследване на д-р Соня Цанкова „Манипулация, информация или... какво?“ (2018). Като използва богатата палитра от изследвания по въпросите на комуникацията и медиите (от български, английски и руски учени), авторката се опира на две базисни теории: информационно-комуникативната и лингвистичната (включително психотехнологиите). Чрез тях разкрива същността на манипулацията, управлението на информационните потоци и формирането на квазиреалност. Изследването включва анализи предимно на три медийно-информационни сфери – политическа, новинарска и рекламна.*

Ключови думи: *манипулация; медийно-информационна среда; психотехнологии; медии; комуникации*

Изобилието от предоставяна информация е част от културата на съвременния човек, но информацията като такава, за съжаление, не означава непременно и обогатяване на духовната култура на човека.

Съвременната медийна информационна среда се отличава с това, че новините, рекламата и политическата информация се доставят безплатно на потребителите, но фактически са заплащани от възложители, които целят да формират удобно обществено разположение/мнение. В това отношение информацията в медиите, обслужваща политиката, заема особено място. Тя може да бъде преиначавана например за целите на информационната война. Последната формира противоречащи си реалности, главна роля в които играят манипулацията, управлението на информационните потоци или формирането на квазиреалност. Впрочем как се извършва политическа манипулация в медийна среда, разкриват редица американски кинопродукции на тази тема: „Вестник на властта“, „Да разлаем кучетата“,

„Спотлайт“, „Петата власт“, „Сутрешен блок“, „Правилата на играта“ и др. Като наръчник по политическа манипулация в съвременната информационна среда изглежда също така поредицата от книги на Сергей Минаев, появили се през първото десетилетие на нашия век, най-известната от които е *Media sapiens*.

Авторката на изследването „Манипулация, информация или... какво?“ (2018) д-р Соня Цанкова залага в основата на работата си понятията „инфопространство“, „инфосфера“, „деформирана информация“, „виртуална реалност“, за да подходи сполучливо към архитектурата на масмедийните като мощна система за посредничество и обработка (а следователно и манипулация) на потока от информация, подавана към обществото. Като използва богатата палитра от изследвания по въпросите на комуникацията и медиите (от български, английски и руски учени), тя се опира на две базисни теории: информационно-комуникативната и лингвистичната, за да разкрие по-нататък конкретното явление – манипулиращия по своята същност модус на медийно-информационната среда (с фокус върху новините, рекламата и политическата информация).

Информационните технологии програмират както съзнанието, така и несъзнаваната част от психиката на човека. С помощта на подходяща информация, манипулативно, се препрограмира не само отделната личност, а и цели слоеве от населението – дори народите от определени държави (например доведените до крайност, но успешно внедрявани сред младите поколения квазидискурси на македонизма и на украинството в ролята им на политически идеи). С. Цанкова неслучайно се спира на историята на манипулативните техники, чиято езикова основа, разбира се, може да бъде проследена до дълбока древност; тя се стреми да покаже, че глобалното (тотално) информационно общество дава нова енергия на тези технологии и на свой ред превръща манипулацията в тотален и всеобхватен процес. Това, което съвременният човек усеща, е несигурност, потъване в информация, неяснота, хаос, неподреденост – аз го наричам в заглавието на този текст „плаващи пясъци“ на медийната информационна среда.

Като филолог, бих отбелязала, че особено смислена в книгата на С. Цанкова изглежда частта за манипулацията и езика; и в частност манипулативните стратегии, мощно използвани в медиите за политически рекламни цели и в имиджмейкинга. В този раздел проличава добра теоретична осведоменост, която залага на теорията на езика, подбор на научно репрезентирани тези, примери и илюстрации от областта на стилистиката и художествената литература. Темата „текстът като манипулация“ се разработва още от началото на века от наши и чужди учени, но толкова по-нелесна е задачата на авторката на „Манипулация, информация или... какво?“, която се ориентира успешно сред големия пласт от изследвания върху „езика и манипулацията“, за да представи свое обобщение върху манипулативния клъстер, „скритото въздействие“ като форма на манипулацията, както и уплътненото виждане за „усукването“ на

информационната среда в процеса на манипулирането ѝ. Ясно са систематизирани манипулативните процеси, отнасящи се до медийната информационна среда: фейк новини, измами, опростенчески обобщения, полярност, имитиране на интерес и пр.

Забележително е обстоятелството колко богато и детайлно е разработвана темата за манипулативния дискурс през последните две десетилетия сред българските езиковеди. С. Цанкова използва с умение целия инструментариум на това изследователско поле, за да селектира медийните информационни среди и манипулацията като компонент от тях: вредите от интернет, създаването на квазиистини във Фейсбук (като например образа на успешния и щастлив човек), цялата подчиненост на и тотален контрол не само върху социалните медии, а и върху всякакъв друг вид медии в мрежата.

Авторката на изследването задълбочено разкрива и систематизира манипулативния инструментариум, чрез който се постига управление на когнитивните процеси на потребителя на информация: избирателността и подбора на информацията, технологиите на стереотипизация и другите начини за обработване на масовото съзнание. Подкрепени богато с илюстративен материал са манипулативните клъстери в три медийни дискурса, избрани от нея – новинарски, политически и рекламен. Толкова много и различни (добре забелязани от авторката) са аспектите на тези манипулативни клъстери, че четейки подобно теоретично изложение, потребителят на информация остава неудовлетворен в стремежа си да разгадае как може да се достигне до истинската информация, как може човек сам да си формулира становище по даден въпрос, след като манипулацията е всеобхватна.

Ако в трите глави на изследването компетентно са систематизирани характеристиките на медийната информационна среда и нейните манипулативни аспекти, четвъртата глава представлява интерес от гледна точка на темата за езиковото манипулиране чрез психотехнологиите. Авторката се ориентира в сложната материя на невролингвистичното програмиране, лежаша на границата на поне три области – неврология, лингвистика и програмиране, – за да разкрие ролята на манипулацията в рифрейминга на картата на света, формирана в съзнанието на отделния индивид. Тя посочва и негативните манипулативни страни на психотехнологиите, свързани в преконструирането на *cogito* (възприемането на индивида като информационна система), имиджмейкинга и пиара.

Части от книгата на Соня Цанкова „Манипулация, информация или... какво?“ могат да служат като практическо ръководство за анализ на отделни манипулативни практики в медийната информационна среда, както и за изработване на алгоритми при анализа на определени сфери (политическа, новинарска, рекламна), дори на конкретни е-издания.

ЛИТЕРАТУРА

Цанкова, С. (2018). *Манипулация, информация или... какво?* Монография. София: Авангард Прима. 476 с. ISBN 978-619-239-059-4.

REFERENCES

Tsankova, S. (2018). *Manipulatsia, informatsia ili... kakvo?* Monografia. Sofia: Avangard Prima. 476 s. ISBN 978-619-239-059-4.

THE QUICKSANDS OF THE INFORMATION ENVIRONMENT: A REVIEW OF SONYA TSANKOVA'S BOOK "MANIPULATION, INFORMATION OR... WHAT?"

Abstract: *The review examines the relevant and in the current political moment research of Dr. Sonja Tsankova "Manipulation, information or... what?" (2018). Using a rich palette of research on communication and media issues (by Bulgarian, English and Russian scientists), the author relies on two basic theories: informational-communicative and linguistic (including psychotechnologies). Through them, he reveals the essence of manipulation, the management of information flows and the formation of quasi-reality. The research includes analyzes primarily of three media and information spheres – political, news and advertising.*

Keywords: *manipulation; media and information environment; psychotechnologies; media; communications*

Prof. Tsvetana Georgieva, DPhS

University of Library Studies and Information Technologies
119, Tsarigradsko shose Blvd.
1784 Sofia, Bulgaria
E-mail: c.georgieva@unibit.bg